

E-INICJATYWNOŚĆ ORAZ INNOWACYJNOŚĆ W SŁUŻBIE KASZUBSZCZYZNY — WYBRANE PRZYKŁADY KURCZENIA SIĘ CZASOPRZESTRZENI

0. WSTĘP

Dynamika wybranych kaszubskich inicjatyw lokalnych, stając się coraz bardziej widoczną na przestrzeni kilku ostatnich lat, wydatnie odzwierciedla dążność Kaszubów do rewitalizacji języka kaszubskiego oraz umocnienia językowego statusu kaszubszczyzny, co w konsekwencji prowadzi do skutecznego propagowania kultury regionu oraz uatrakcyjnienia jej odbioru. Istotnym wydaje się fakt, iż zróżnicowana, choć tradycyjna, dotychczasowa aktywność w świecie realnym zyskuje strategiczne wsparcie i dopełnienie w postaci elektronicznej. Warto przyrzeć się dokładniej takiej nowatorskiej postawie, która oddala zagrożenie wykluczenia z kulturowego obiegu szerszego grona Kaszubów oraz nie-Kaszubów — nie tylko na gruncie lokalnym.

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA APARATU POJĘCIOWEGO

Prace Komisji Europejskiej w zakresie *Kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie* (2007, 11) podają następującą definicję inicjatywności:

„Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie”.

Rozwinięcie autorskie wyżej wspomnianej inicjatywności w e-inicjatywność zakłada połączenie woli oraz zdolności osoby, bądź osób z współczesnymi multimediami celem wcielania pomysłów w czyn dla dobra społeczności lokalnej. Pomysłodawcy nie muszą się znać na tworzeniu nowoczesnych narzędzi lub aplikacji, natomiast powinni potrafić się nimi posługiwać. Rozumienie terminu *multimedia* można sprowadzić do nowoczesnej formy komunikowania innym tego, co dla nas jest istotne i czemu chcemy nadać szerszy rozgłos. Warto podkreślić, iż *e-inicjatywność* zawsze jest działaniem świadomym i celowym; zakłada przekaz istotnych (z punktu widzenia nadawcy i odbiorcy) treści; jest cyfrową alternatywą tradycyjnie wytwarzanych i gromadzonych wytworów kulturowych (lub informacji o nich), a celem jej jest rozpowszechnianie, skuteczna próba ocalenia od zapomnienia oraz tworzenie ciągłości międzypokoleniowej. *Kaszubszczyzna* to inaczej mowa Kaszubów, jednakże pisana małą literą! Przykładowo można się spotkać z poprawnym zapisem tego leksemu w rozmaitych tekstach: *Òda do kaszëbiznë* (Oda do kaszubszczyzny — tłum. M.R.O) czy *Jãzëkòwé zasobë kaszëbiznë* (Językowe zasoby kaszubszczyzny — tłum. M.R.O), także zdania odnalezione w tekście Anny Rhode (2012): „Z kaszubszczyzną przez epoki: Mówi się, że kaszubszczyzna przeżywa obecnie swój renesans. (...) Kwitnie kaszubszczyzna na naszych oczach, a zwiastunów przekwitania wciąż nie widać.” Przykłady można mnożyć jeszcze długo. Ważne by nie mylić pojęć, toteż: *Kaszëbë*, bądź *Kaszëbskô* to region kulturowy w Polsce północnej, obejmujący część Pomorza, zamieszkały przez *Kaszëbów* władających mową swoich Przodków — *kaszëbizną* czyli kaszubszczyzną.

2. WYBRANE PRZYKŁADY KURCZENIA SIĘ CZASOPRZESTRZENI

U podstaw kaszubskiej e-inicjatywności oraz e-innowacyjności — jako przykładów kurczenia się czasoprzestrzeni — stoi zwięzła charakterystyka Kaszubów dokonana przez Obrachta-Prondzyńskiego (2007, 16): „Na etos kaszubski składają się takie wartości, jak język, religia (przywiązanie do Kościoła katolickiego), rodzina, pochodzenie (genealogia), terytorium (w trojakim rozumieniu: przestrzeni, ziemi rodzinnej, krajobrazu) oraz skorelowane z nimi cechy autostereotypu (pobożność, pracowitość, wytrwałość, patriotyzm itd.) W tym systemie wartości — co oczywiste — zachodzą nieustanne zmiany, będące pochodną procesów o charakterze globalnym (...) Kwestią centralną pozostaje jednak pytanie o język kaszubski — nie tylko o jego kondycję i zakres używalności, stosunek doń

samych Kaszubów (...), ale także o jego prestiż i społeczny status. Dla tegoż prestiżu najważniejszym było uznanie statusu językowego kaszubszczyzny na początku lat 90. (...) Przyznanie statusu językowego było wynikiem nie tylko zmian, które zaszły w świecie naukowym, przede wszystkim wśród językoznawców, ale także świadectwem awansu społecznego Kaszubów oraz aktywności rosnącej grupy inteligencji kaszubskiej, która zaczęła się domagać wyższego statusu dla własnej grupy (...).” Połączenie wcześniej wspomnianych składników kaszubskiego etosu oraz cech autostereotypu nadało współczesnej aktywności kaszubskiej kształt e-inicjatywności. W tym kontekście Nobis (2006, 32) formułuje kluczową myśl: „Jeżeli tylko obserwujemy trwanie czegoś, jednocześnie obserwujemy też zmiany związane z tym, co trwa.” Nie sposób wymienić wszystkich przykładów kurczenia się czasoprzestrzeni w zakresie cyfrowych działań prokszabskich (a co za tym idzie — zmian), jako że nowe pomysły oraz ich realizacja mogą właśnie przechodzić ze świata myśli do systemu binarnego nawet podczas pisania tego krótkiego artykułu. Należy podkreślić, iż propozycje wybranych przykładów e-inicjatywności oraz innowacyjności dotyczą różnych aspektów życia współczesnych Kaszubów i przedstawiają się następująco:

- 06.12.2007 — Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania (LGD) „Kaszubska droga” obejmujące obecnie gminy: Linia, Luzino, Szemud, Łęczyce, Wejherowo. Misją LGD „Kaszubska droga” jest: wspieranie mieszkańców w kreowaniu zrównoważonego i wszechstronnego rozwoju obszaru „Kaszubskiej drogi” ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych.
- maj 2011 — Brandia — stylowa manufaktura, która łączy praktyczne walory przedmiotów codziennego użytku (toreb i akcesoriów) z tematyką kaszubskiego haftu różnych szkół. Należy wspomnieć, iż w procesie tworzenia wykorzystywany jest haft ręczny, co w dobie cyfryzacji świadczy o oryginalności i stanowi dodatkowy atut produktu. Inicjatorką przedsięwzięcia, które doczekało się reportażu w TTM (Twojej Telewizji Morskiej z Wejherowa), jest K. Sulęta-Cierzniewska. Warto dodać, iż Brandia została laureatem drugiej edycji konkursu dla artystów STREET OF DESIGN organizowanego przez D. Wróblewską i portal Sophisti.pl. Dzięki Brandii haft kaszubski zyskał nową, niebanalną przestrzeń wyrazu — zdobi obecnie także damskie torebki. Fakt, iż część wyrobów manufaktury posiada możliwość personalizacji, dowodzi dodatkowej innowacyjności w ramach motywów zaczerpniętych z dziedzictwa kulturowego Kaszub.

- wrzesień/październik 2011 — Projekt Akademia Bajki Kaszubskiej, którego celem było (i jest) podniesienie świadomości społecznej dotyczącej roli czytania w rozwoju dzieci, zapoznanie małego, młodego czytelnika z regionalną tradycją i kulturą. W projekt zaangażowali się artyści, ludzie mediów, naukowcy (m.in.: D. Stenka, prof. J. Borzyszkowski, prof. J. Treder, M. Szmidka, T. Makurat, ks. M. Miotk, W. Lew Kiedrowska).
- 2011 — Projekt Kaszubska e-kapsuła pamięci — to stworzenie archiwum na internetowej stronie Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wejherowie ze środków gminy miasta Wejherowa celem zachowania kulturowego dziedzictwa Kaszub. Archiwum powstało przy współpracy znanych osób związanych z językiem i kulturą kaszubską, ale nie tylko. Klikając na poszczególne nazwiska (m.in. B. Ptak, T. Fopke, R. Drzeżdżon, M. Środa), można odtwarzać w nieskończoność wywiady, słuchać recytacji czy przeglądać materiały filmowe. Wśród wielu przejawów aktywności osób zaangażowanych w projekt, warto zwrócić uwagę na, ciekawą artystycznie, formę twórczości T. Fopke — tomik wierszy *ESEMESË do Pana Bôga* (2007).
- koniec 2011 — zakończenie II etapu Projektu Szlak Kościołów Północnych Kaszub, którego celem było umożliwienie odwiedzającym parafie w Swarzewie, Pucku, Władysławowie, Jastarni i Mechowie zapoznanie się z publikacjami dotyczącymi obiektów wchodzących w skład szlaku oraz skorzystania z audio-przewodników w trzech językach (j. angielski, j. niemiecki, j. polski). Projekt zakłada także prace konserwatorskie, które (w założeniu) będą trwały do 2013 roku. Inicjatorem przedsięwzięcia jest ks. proboszcz S. Majkowski z parafii p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Swarzewie. Księża współpracujący to: ks. J. Kunca — proboszcz parafii Św. Apostołów Piotra i Pawła w Pucku, ks. K. Antoń TChr — proboszcz parafii Wniebowzięcia NMP we Władysławowie, ks. B. Kotewicz — proboszcz parafii Nawiedzenia NMP w Jastarni oraz ks. J. Bardzoł — proboszcz parafii p.w. św. Jakuba i św. Mikołaja. Przy tej okazji nie można zapomnieć o T. Lesnerze, który przygotował projekt społecznie. Projekt powstaje dzięki finansowemu wsparciu Unii Europejskiej — Regionalny Program Operacyjny oraz ze środków z budżetu państwa.
- 16.06.2012 — konferencja „Folkjo! — Fuzja tradycji z nowoczesnością 2012” oprócz materialnego, namacalnego wymiaru w postaci gotowych produktów w interesujący sposób „prześiąkniętych” motywami zaczerpniętymi z kultury i folkloru ka-

szubskiego, miała za zadanie znaleźć odpowiedź na m.in. następujące pytania: Czy istnieje szansa, aby wzory kaszubskie wyszły poza mury muzealne? Jak można połączyć ludowość kaszubską ze współczesnym dizajnem? Co zrobić, by kaszubskie nie oznaczało nudne i przestarzałe?

3. WNIOSKI

Zakres e-inicjatywności oraz innowacyjności wydaje się być nieograniczony. Dobór przykładów w postaci sześciu propozycji ma za zadanie ukazać nie tylko różnorodność pomysłów oraz form przekazu, ale także ma podkreślić różne aspekty funkcjonowania e-inicjatywności oraz innowacyjności w dziedzinach życia współczesnego Kaszuby/mieszkańca Kaszub. Skromna, na pierwszy rzut oka, lista propozycji nie wyczerpuje tematu, natomiast ich pojemność funkcjonalna i znaczeniowa jest w stanie z łatwością wykazać swą siłę. W optyce Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Kaszubska droga” skupiają się aspekty gospodarczo-ekonomiczne, Brandię charakteryzuje artyzm w połączeniu z pomysłem na lokalne miejsce pracy przynajmniej dla 3-4 osób, Akademia Bajki Kaszubskiej oraz Kaszubska e-kapsuła pamięci zwracają uwagę na aspekt edukacji czytelniczko-wizualnej, projekt Szlak Kościołów Północnych Kaszub łączy funkcję duchowo-sakralną z architektoniczno-turystyczną, natomiast konferencja „Folkjo” stanowi niecodzienny panel dyskusyjny poparty materialnymi wytworami kultury współczesnych Kaszub. Wspólnym mianownikiem wszystkich sześciu propozycji, oprócz wyżej wymienionych aspektów, jest czynnik kulturowo-ludzki. Należy podkreślić, iż wszystkie innowacyjne działania są tworzone przez ludzi i dla ludzi, zaspokajając potrzeby (głównie) wyższego rzędu o licznych odcieniach — są tworzone przez ludzi znanych (nie tylko lokalnie, np.: D. Stenka, prof. M. Środa) dla mniej znanych lub nieznanymi wcale. Istotną wartością wspólnego działania jest niejednokrotnie poczucie jedności i bezpieczeństwa, to z kolei wyzwala poczucie sensowności oraz celowości działań według założeń w ramach danej inicjatywy, co przyczynia się do kreowania poczucia dumy, spełnienia misji czy wreszcie najzwyczajszej ludzkiej radości w obrębie danej społeczności. Łatwy dostęp do informacji za pomocą Internetu wzmacnia słuszne wrażenie kurczenia się czasoprzestrzeni; przykładowo: odtwarzając dziecku bajkę, można jednocześnie dokonać zamówienia wybranej torby z haftem kaszubskim, sprawdzić najważniejsze informacje dotyczące kościoła w Swarzewie (i przesłać je e-mailem do znajomych z Dol-

nego Śląska) oraz przeczytać najświeższe informacje ekonomicznie istotne dla sąsiadów z gminy Szemud. Integralność e-narzędzi oraz wspomniana e-inicjatywność oraz innowacyjność generuje zatem też zyski czasowe. Powyższe rozważania skłaniają do refleksji, iż e-inicjatywność oraz innowacyjność stanowi wymierną korzyść w służbie kaszubszczyzny oraz kultury kaszubskiej. E-inicjatywność może także przysłużyć się kreowaniu i/lub umacnianiu tożsamości. W innym miejscu zauważam, iż: „Człowiek zwykle określa się poprzez to kim jest, gdzie i kiedy jest oraz jak jest (jak bardzo jest). W świetle powyższego, można założyć, iż tożsamość kogokolwiek definiowana jest, przynajmniej, na trzech poziomach: osobowo-jakościowym ze względu na role i funkcje społeczne, przestrzenno-temporalnym oraz jakościowo-wartościującym.” (Odelski, 2007, 332). W holistycznym ujęciu i (z)rozumieniu tożsamości (w tym kaszubskiej) ważne są także słowa (Ricoeur, 1995, 23): „Przez przestrzeń doświadczenia [Erfahrungsraum] rozumieć należy całość kształt dziedzictwa przeszłości: jej nakładające się na siebie ślady stanowią swego rodzaju grunt, na którym wspierają się pragnienia, obawy, przewidywania, projekty (...) Przestrzeń doświadczenia występuje zawsze w biegunowej opozycji do horyzontu oczekiwań [Erwartungshorizont].” W tym wypadku, odnajdywana na bieżąco e-inicjatywność oraz innowacyjność, stanowiąca obecnie przestrzeń doświadczenia w służbie kaszubszczyzny i kultury kaszubskiej, będzie w przyszłości postrzegana jako jeden z nakładających się na siebie śladów (w ujęciu diachronicznym). Horyzont oczekiwań wpisuje się w różnorodność działań, które niewątpliwie są odpowiedzią na szereg potrzeb współczesnych Kaszubów i nie-Kaszubów. Wnioski wyprowadzone na podstawie zaproponowanego materiału mogą stanowić podstawę do dalszych badań nad tym, relatywnie świeżym, zjawiskiem społeczno-kulturowym.

Bibliografia:

- Komisja Europejska, 2007, Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie, Luxemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich
- Nobis, Adam, 2006, Zmiana kulturowa: między historią i ewolucją, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Arbotum
- Obracht-Prondzyński, Cezary, 2007, Kaszubi dzisiaj. Kultura — język — tożsamość. Gdańsk: Instytut Kaszubski w Gdańsku

Odelski, Marcin, 2007, Wybrane wyznaczniki tożsamości kaszubskiej oraz walijskiej w świetle odrodzenia języków kaszubskiego oraz walijskiego; w: Cezary Obracht-Prondzyński (red.), Kim są Kaszubi? Nowe tendencje w badaniach społecznych. Gdańsk: Instytut Kaszubski w Gdańsku/Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o., s. 331-348

Ricoeur, Paul, 1995, Pamięć, zapomnienie, historia; w: Krzysztof Michalski (red.), Tożsamość w czasach zmiany. Kraków: Społeczny instytut Wydawniczy ZNAK, Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego

Wybrane źródła internetowe (daty wejść na strony internetowe):

www.akademiabajkikaszubskiej.pl/index.php?a=bajania&b=o_kampanii (03.01.2012)

www.biblioteka.wejherowo.pl/ekapsula (21.03.2012)

www.brandia.pl/ (01.06.2012)

www.kaszubskadroga.pl (26.04.2012)

<http://kultura.manifo.com/folkjo> (01.06.2012)

www.salonliteracki.pl/portal/publicystyka/5-swiata-widzenie/431-z-kaszubszczyzna-przez-epoki

(25.05.2012, Rhode Anna)

Wybrany materiał wizualny:

www.gazetakaszubska.pl/26117/powstal-szlak-kosciolow-polnocnych-kaszub

Torebka damska: Wdzydzki dzbanek n°2

www.brandia.pl/BACK-TO-FOLK-KASZEBE-DESIGN/Wdzydzki-dzbanek-n2.html?pop=0